

Fatih Sultan Mehmet, İspanya ve İtalya’dan gelenler dışında, İtalyan ressam Gentile Bellini, Matteo de Pastis ve mimar Antonio Filarete’yi, Trabzon’un alınmasından sonra saraya gelen Georgios Amirutzes’i, Semerkant’tan Ali Kuşçu’yi (Astronomi), İran’dan gelen Ahmet Kutbeddin ile Altunizade, Ahi Çelebi, Beşir Çelebi gibi Türk hekimleri de katarak, İstanbul’da Fatih Medresesi (Ayasofya Mederesesi) (İstanbul Üniversitesi)’ni kurmuş ve ilk Türk rönesansını yaratmıştır (Fatih Sultan Mehmed’in bu eseri ile, Büyük Atatürk’ün 1933’te başlattığı Üniversite Devrimi arasında önemli benzerlikler vardır.)

Tıp alanındaki ilk kurum, Kanuni Sultan Süleyman (1495 - 1566) döneminde İstanbul’da kurulan Süleymaniye Medresesi’dir.

İlk Basımevi ve İbrahim Mütefferika

Resim IV-2. İbrahim Mütefferika (1670-1745). Resim IV-3. İbrahim Mütefferika'nın basımevi (1727)

İlk basımevi 1438 yılında Alman Johannes Gutenberg (1398-1468) tarafından bulundu. J. Gutenberg’in bu buluşunu Williom Caxton İngiltere’ye getirdi. Bu yöntem daha sonra Amerika’daki İngiliz kolonilerine götürüldü.

1493’te İstanbul’da Museviler’in kurduğu Basımevinde Gutenberg’in geliştirdiği “Tıpo” basım yöntemi kullanıldı.

1727’de ise Osmanlı’da ilk Türkçe kitabın basımı İbrahim Mütefferika (1670-1745) (Resim IV-2) ’nın kurduğu basımevinde (Resim IV-3) gerçekleştirildi (Matbaanın bulunuşundan 289 yıl sonra!).

İbrahim Mütefferika (1670-1745) (3) kimdir?

İbrahim Mütefferika, Macar asıllı olup Romanya’da bulunan Cluj’da doğdu. 1691 yılında, Macaristan Kralı Thököly Imre Avusturya’ya karşı ayaklanmasından ve yenilmesinden sonra, onunla birlikte, İbrahim Mütefferika

İstanbul’a sığınır. Müslüman olur ve Saray’da çeşitli işleri yürüten “Mütefferika” sanını alır.

1726 yılında Basımevi kurmak için, Sadrazam Damat İbrahim Paşa’nın ve 28. Mehmet Çelebi (Paris Elçisi)’nin yardımı ile Sultan III. Ahmed’den (1673-1736) “Ferman” almayı başarır. Tarihimizde 1718-1730 yılları arasında geçen III. Ahmed döneme de “Lale Devri” olarak bilinir.

“Basımevi Türkiye’ye çok geç geldi ama, geldiğimiz noktada da, özellikle bilim ve tıp alanında batıyla yarışır diyebilir misiniz? Osmanlılar’dan başlayan süreçte, “hat” sanatıyla yazı yazarlar aç ve işsiz kalmaları diye basımevi ancak İbrahim Mütefferika’nın çabası ile, 3 yy sonra geliyor. Erken gelseydi daha farklı olurdu”. Şu anda bilgisayar ve internet erişimi konusunda benzer durumda olmamalıyız!

Kaynaklar

1. Uzel İ. Şerefeddin Sabuncuoğlu, Cerrahiyetü’l- Haniye I. Türk Tarih Kurumu Yayını, III. Dizi, Sayı 15, Ankara: TTK Basımevi, 1992.
2. Terzioğlu A. Kuruluşunun 550. yılında İstanbul Üniversitesi ve Avrupa üniversiteleri Simpozyumu. İst Tıp Fak Mec 2003; 66: 2.
3. Kulturturizm.gov.tr

V. Sultan II Mahmud ve çağdaş tıp eğitiminin ilk adımları

Resim V-1. Yenilikçi Padişah, Sultan II Mahmud (1785-1839).

Çağdaş tıp eğitiminin başlangıcı ve Türkiye’de yenileşme çabaları, yenilikçi ve batı yanlısı bir kimse olan Sultan II. Mahmud (Resim V-1) Dönemi’ne dayanmaktadır. Sultan II. Mahmud’un en büyük amacı, “devleti Batı tarzını örnek alarak yeni bir düzene oturtmaktır.” Kendi zama-

nında hazırlattığı "Tanzimat"ın ilanını göremedi. Ülke kalınmasının eğitim ve teknoloji ile gerçekleşeceğini iyi anlayanlardandı (1-5).

Eğitimin yaygınlaşması için ortaokullar açıldı, ilk buharlı gemi işlemeye başladı, Yeniçerileri ortadan kaldırdı ve tekkeleri kapatarak irtica ile de savaştı. İlk nüfus sayımı yapıldı ve posta işletmesi kuruldu.

İlk resmi gazete "Takvim-i Vekayi 1831" de yayımlanmaya başladı.

Devlet bünyesinde giyim kuşam ile ilgili yeni kararlar alındı ve "fes" giyilmeye başladı.

14 Mart 1827 Tıbhane-i Âmire ve Cerahhane-i Âmire

14 Mart 1827 Çarşamba günü, ilk olarak, İstanbul Darilfinun'u ve ilk Tıp Fakültesi (Şehzadebaşı'nda Tulumbacıbaşı Konağı'nda Tıbhane-i Âmire ve Cerahhane-i Âmire) kuruldu.

Prof. Dr. Ambrois Bernard ve Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane (17 Şubat 1839)

II. Mahmud, 17 Şubat 1839'da Prof.Dr. Ambrois Bernard (1810-1844), vb hekimleri Viyana'dan getirerek, Galatasaray'da modern tıp eğitimi Fransızca olarak başlatmıştır. İstanbul'da Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane (Galatasaray'da), Fransızca eğitim yapmaktadır (1-5).

Ataullah Şanizade, II. Mahmud'un izni ile, Anatomi'de KADAVRA üzerinde eğitim yapmıştır.

1867'de Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye, Türkçe tıp eğitimi vermek için kurulmuştur.

Kırımlı Aziz İdris (1841-1879).

1867'de ilk sivil Tıp okulu "Mektebi Tıbbiye-i Mülkiye" kuruldu, dönemin Genel Patoloji Hocası, **Kırımlı Aziz İdris** dir.

Tıp dilinin önceleri Fransızca olmasına karşın, bu dönemde Türkçe'ye geçiş başlamıştır (1870).

Tıp Fakültesi'nin Dekanı olan **Kırımlı Aziz İdris** Fransızca'dan Türkçe'ye geçişte etkili olmuştur (1-6).

Emrazı Umumiye (Patoloji) (1870)

Kırımlı Aziz İdris 1870'de İstanbul'da EMRAZİ UMUMİYE adı ile "Genel Patoloji" kitabı yazmıştır.

Kırımlı Aziz İdris bu kitabında, patolojinin önemini belirtmek için, şöyle yazmaktadır: "*Patoloji, şanlı bir bilim dalı olup, dilsiz kaldığı yerde doktorlar dahi ileri derecede cahildir*"

Kimya-yı Tıbbi (1868, 1871).

"Türk Kızılayının (Hilal-i Ahmer) kuruluş ve gelişmesindeki önemli rolü olan, fakat asıl Tıp dilinin Türkçeleşmesinde verdiği dersler ve 1869'da yayınladığı iki cildlik "Kimyayı Tıbbi" ve 1870'de "Emraz-ı Umumiye" başlıklı kitapları ile büyük katkısı olan Kırımlı Aziz İdris Bey, 38 yıllık kısa ömründe (1840-1878) bu ülkeye büyük hizmetleriyle tanınır."(6)

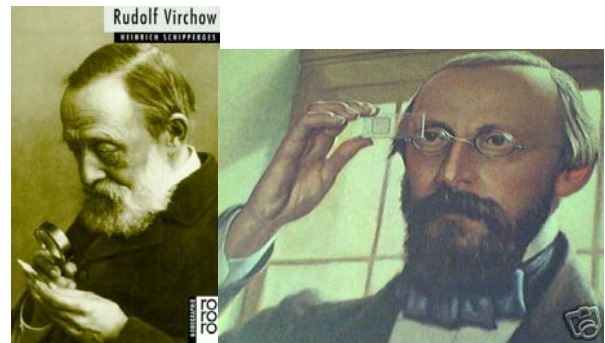
1898 Askeri Tıbbiye (Gülhane)'nin kuruluşu ve Prof. Dr. Georg Deycke

1898'de Gülhane (Askeri tıbbiye) kuruldu ve Patoloji laboratuvarının başına **Prof. Georg Deycke** getirildi.

Kaynaklar

1. Canda MŞ. Başlangıçtan Günümüze Patoloji'nin Gelişimi. Temel Patoloji I, İkinci Baskı (M.Ş. Canda, T. Canda), Sivas Kanseri Savaş Derneği Yayınları, No: 6, Sivas: Dilek Basım-evi, 1988; 9-18.
2. Naderi S. Mahzar Osman ve Türkiye'de Nörroşürjî'nin Doğuşu. Dokuz Eylül Yayınları. İzmir, 2004.
3. Tanay S. Genel Patoloji, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayını, Sayı: 171, Ankara: Yeni Desen Matbaası, 1967; 1-13.
4. Terzioğlu A. Kuruluşunun 550. yılında İstanbul Üniversitesi ve Avrupa Üniversiteleri Simpozyumu. İst Tıp Fak Mec 2003; 66: 2.
5. Uzluk FN. Genel Tıp Tarihi I, AÜTF Yayını, Sayı 68, İstanbul: Güzel Sanatlar Basımevi, 1958.
6. Ortaylı İ. Türkiye'deki Kırımlı aydınlar. Yeni Türkiye Dergisi. www.yeniturkiye.com/display.anp?c=1212

VI. Ludwig Karl Virchow ve Avrupa'daki gelişmeler

Resim VI-1,2. Rudolf Ludwig Karl Virchow (1821-1902)

Virchow Berlin (Prussia) Askeri Akademisi'nde Tıp eğitimi gördü ve 1843'de bitirdi, 1847'de patoloji profesörü oldu.